

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

REGIONÁLNÍ EKONOMIKA A POLITIKA

DOC. ING. KAMILA TUREČKOVÁ, PH.D., MBA

4.

REGIONÁLNÍ ROZVOJ

ROZVOJ A REGIONÁLNÍ ROZVOJ

- Popisuje proces orientovaný na určitý cíl, přičemž tento rozvoj podléhá ustavičným změnám.
- Žádoucí, pokud neničí vlastní zdrojovou základnu, je společensky přijatelný a dlouhodobě udržitelný.
- Rozvoj v pozitivním slova smyslu vytváří společenský přebytek.

- Regionální rozvoj je obecně vymezován jako **komplex procesů**, které probíhají **na území regionů**, a které se týkají pozitivních a společensky žádoucích ekonomických, sociálních, environmentálních a jiných proměn regionu.

EKONOMICKÝ RŮST A ROZVOJ

!!!neplést ekonomický růst/rozvoj s růstem/rozvojem regionálním!!!

- ekonomický růst je chápán jako zvýšení celkového ekonomického produktu (HDP, HPP) v daném časovém období
 - regionální růst se týká růstu produktu vyprodukovaném na daném území
 - regionální růst je v teorii regionálního rozvoje spojován spíše s polarizovaným rozvojem a zvyšováním regionálních disparit
- **ekonomický rozvoj** pak znamená dlouhodobé zvyšování **ekonomického bohatství** země
 - je podmíněn vznikem nových výrobních ekonomických aktivit, které vytvářejí nové bohatství, zaměstnanost a také poptávku po výrobních a službách
- ekonomický růst je čistě kvantitativní charakteristika, zatímco **ekonomický rozvoj je svou povahou kvalitativní proměnná**

ekonomický růst vs. ekonomický rozvoj

→ ekonomický růst jako podmínka pro ekonomický rozvoj, ekonomický rozvoj bez ekonomického růstu je jen těžko představitelný

udržitelný rozvoj → rozvoj, který naplní potřeby současné generace, aniž by ohrozil možnosti naplnit potřeby generací příštích

vyvážený rozvoj → rozvoj založený na rovných příležitostech pro všechny (aby se ho mohli účastnit, přispívat k němu a mít z něj prospěch) se záměrem nezvyšovat, ale spíše snižovat vzájemné rozdíly ve všech sférách lidského života

REGIONÁLNÍ ROZVOJ

- soubor sociálních, hospodářských, kulturních a environmentálních procesů a vztahů s pozitivním dopadem, které probíhají uvnitř v (přírodně-společenském prostředí) regionu a které přispívají ke zvyšování jeho konkurenceschopnosti, trvalému hospodářskému, sociálnímu a územnímu rozvoji a k vyrovnávání hospodářských a sociálních rozdílů mezi regiony, přičemž musí respektovat jedinečnost a rozvojové předpoklady a možnosti daného regionu
- toto zlepšení se promítá do kvantitativních (extenzivní rozvoj), ale zejména kvalitativních (intenzivní rozvoj) charakteristik daného regionu,
- „některé“ rozdíly, které těmito procesy vznikají nelze brát jako překážku, ale naopak jako **zdravou konkurenci** mezi regiony,
- jde o rozvoj dynamický, přestože se regiony nevyvíjejí stejnou rychlostí,
- v rámci rozvoje se uplatňuje systémový a multidisciplinární přístup,
- všestranná podpora regionálního rozvoje je předmětem realizace regionální politiky.

ZDROJE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

- Pro účely cíleného usměrňování rozvojových tendencí v regionu je nezbytné rozlišit:
 1. **přírozené procesy** (přírodní, hospodářské a sociální zákonitosti)
 2. **procesy cíleného působení**
 - přímé aktivity veřejného sektoru nebo jiné aktivity pod garancí veřejné správy v kontextu regionální politiky (viz později)
- Mezi **extenzivní i intenzivní** zdroje regionálního rozvoje mající zejména **přírozený charakter patří**:
 - přírodní podmínky, geografický a geologický profil regionu
 - dostupnost výrobních faktorů (práce, půda, kapitál, technologie)
 - disponibilita vhodného (kompetentního) lidského kapitálu
 - prostorové rozmístění zdrojů a dopravní infrastruktura
 - úroveň technického pokroku vyjádřená existencí a dalšími rozvojem technických dovedností
 - přítomnost velkých národních a nadnárodních firem, případně jejich poboček v regionu
 - aglomerační efekty jako důsledek koncentrace podniků a sídel
 - úroveň technické a institucionální infrastruktury a veřejných služeb aj.

Kapitál a investice – jejich vztah je podobný jako vztah mezi stavem a tokem vody: kapitál je stav (budov, strojů, znalostí), investice je tok, který vytváří a doplňuje → zvětšuje stav kapitálu; investice se v ekonomii označuje ta část příjmu (důchodu), která je vložena do kapitálu

SOUČASNÝ PŘÍSTUP K REGIONÁLNÍMU ROZVOJI

- zaměření se na dosahování **regionální konkurenceschopnosti** **zvyšováním inovační kapacity regionů** a rozvíjením inovačních klastrů a regionálních systémů inovací s orientací na **znalostní ekonomiku** (produkci znalostních služeb zahrnutých v kvartérním sektoru) a **znalostní společnost** (Společnost 4.0)
- důraz na vztah uvnitř i mimo region – „networking“
- zaměření na to, jak regiony akumulují klíčové kompetence, rozvíjejí sociální kapitál, budují strategické vedení, řídí zdroje, shromažďují informace o trzích, poskytují strategickou infrastrukturu, rozvíjejí schopnosti rizikového managementu a do rozvojových strategií zahrnují principy udržitelnosti, odpovědnosti a odolnosti (resilience)

TEORIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

- ucelený systém, který vysvětluje působení základních faktorů, subjektů, mechanismu a dalších souvislostí regionálního rozvoje
 - cílem teorií regionálního rozvoje je snaha o identifikaci mechanismů a procesů regionálního rozvoje a pochopení role hlavních aktérů
 - teorie tedy mají významný poznávací význam
 - praktický význam mají jako základ při koncipování adekvátní regionální politiky či regionální rozvojové strategie
- teorie se tradičně dělí na **konvergenční** (teorie regionální rovnováhy) a **divergenční** teorie (teorie regionální nerovnováhy)
 - Konvergenční teorie: přirozená tendence regionálního rozvoje snižovat meziregionální disparity (regiony konvergují ke společné úrovni a ke společnému tempu růstu), u divergenčních teorií je to opačně
- podle míry intervence centrální správy při ovlivňování činnosti, financování, aktivit a aspektů existence nižších územních celků členíme teorie na **intervencionistické** a **neintervencionistické**

ZÁKLADNÍ ČLENĚNÍ TEORETICKÝCH PŘÍSTUPŮ K REGIONÁLNÍMU ROZVOJI A SOUČASNĚ UPLATŇOVANÉ TEORIE

V dnešní době se uplatňují teoretické přístupy založené na aktivizaci **vnitřního potenciálu regionů**:

- podpora vzniku nových malých a středních firem a rozvoje těch současných,
- zkvalitnění podnikatelského klimatu ve smyslu rovného přístupu k informacím a možnostem finanční i nefinanční podpory,
- důraz je kladen na technické a technologické inovace, posílení konkurenčního prostředí a rozvoj služeb nejvyššího řádu,
- uplatňují se principy deregulace, demonopolizace a decentralizace, opouští se státní intervencionismus a paternalismus (ochranářství),
- snahou je posílit flexibilitu a využitelnost zdrojů, dostupnost informací a spolupráci všech subjektů v regionu.

Obecné paradigma	Charakteristické rysy	Regionální politika
Neoklasický/Liberální /neintervencionistické/endogenně rozvojové (1920-1940)	Prostorový vývoj tenduje k rovnováze, není nutno zasahovat do tržních procesů. Neintervencionistický přístup.	„Dělníci za práci“, nástroje zvyšující mobilitu pracovních sil.
Keynesiánské /intervencionistické/ exogenně rozvojové (1950-1975)	Prostorový vývoj tenduje k nerovnováze, zásahy do tržních procesů jsou nutné. Intervencionistický přístup.	„Práce za dělníky“, nástroje podporující příliv investic do problémových regionů.
Marxisticko-neomarxisticko-socialistické /extrémně intervencionistické (1970 – 1985)	Vývoj tenduje k regionální nerovnováze, nutnost plánování a řízení prostorového vývoje. Intervencionistický přístup.	Centrální plánování a řízení prostorového vývoje ignorující regionálně-tržní signály.
Neokonzervativní (1975 -)	Vývoj tenduje k regionální nerovnováze, je nutno využít regionální potenciál. Spíše neintervencionistický přístup.	Podpora lokálních iniciativ, decentralizace kompetencí.
Moderní /“transformovaný“ neoendogenní rozvoj/neoinstitutcionální. (1980 -)	Vývoj tenduje k regionální nerovnováze, je nutno využít regionální potenciál. Spíše neintervencionistický přístup.	Podpora prostředí, kde se bude dařit <u>networkingu</u> , malým a středním firmám, inovacím, učení se. Zvýšení kvality místních a regionálních institucí, konkurence, spolupráce a kooperace.

Zdroj: Sucháček, 2015, upraveno

Základní dělení teorií regionálního rozvoje

1. keynesiánské
2. neoklasické
3. endogenního růstu

Obecné paradigma	Charakteristické rysy	Regionální politika
Neoklasický/Liberální /neintervencionistické/endogenně rozvojové (1920-1940)	Prostorový vývoj tenduje k rovnováze, není nutno zasahovat do tržních procesů. Neintervencionistický přístup.	„Dělníci za práci“, nástroje zvyšující mobilitu pracovních sil.
Keynesiánské /intervencionistické/ exogenně rozvojové (1950-1975)	Prostorový vývoj tenduje k nerovnováze, zásahy do tržních procesů jsou nutné. Intervencionistický přístup.	„Práce za dělníky“, nástroje podporující příliv investic do problémových regionů.
Marxisticko-neomarxisticko-socialistické /extrémně intervencionistické (1970 – 1985)	Vývoj tenduje k regionální nerovnováze, nutnost plánování a řízení prostorového vývoje. Intervencionistický přístup.	Centrální plánování a řízení prostorového vývoje ignorující regionálně-tržní signály.
Neokonzervativní (1975 -)	Vývoj tenduje k regionální nerovnováze. Je nutno využít regionální potenciál. Spíše neintervencionistický přístup.	Podpora lokálních iniciativ, decentralizace kompetencí.
Moderní /“transformovaný“ neoendogenní rozvoj/neoinstitutcionální. (1980 -)	Vývoj tenduje k regionální nerovnováze, je nutno využít regionální potenciál. Spíše neintervencionistický přístup.	Podpora prostředí, kde se bude dařit <u>networkingu</u> , malým a středním firmám, inovacím, učení se. Zvýšení kvality místních a regionálních institucí, konkurence, spolupráce a kooperace.

Zdroj: Sucháček, 2015, upraveno

Teorie		Tendence
Neoklasické teorie regionálního rozvoje (teorie regionální rovnováhy)		konvergence
Marxistické teorie regionálního rozvoje	Strukturalistický marxismus	divergence
	Teorie mezoekonomiky	divergence
Teorie výrobních a ziskových cyklů		divergence
Teorie jádro - periferie	Teorie kumulativních příčin	divergence
	Teorie nerovnoměrného rozvoje	divergence
	Teorie růstových pólů	divergence
	Teorie exportní základny	divergence
	Teorie polarizovaného rozvoje	divergence (v dalších fázích konvergence)
Kriticko-realistické teorie	Teorie územních dělb práce	divergence
Neomarxistické teorie	Regulační teorie	střídání konvergence a divergence
Neoliberální teorie regionálního rozvoje	Nová ekonomická geografie	divergence
	Nová teorie růstu	konvergence
Teorie regionálního rozvoje inspirované institucionálními přístupy		divergence
Teorie učících se regionů		divergence

Zdroj: Blažek a Uhlíř, 2002, upraveno

TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K REGIONÁLNÍ POLITICE

I. TEORIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE (KEYNESIÁNSKÉ)

- Harmonický rozvoj regionů je teoreticky uplatňován na pozadí regionální politiky opírající se zejména o keynesiánské přístupy, neoklasické přístupy či přístupy vycházející z teorie endogenního růstu.
- Keynesiánské pojetí regionální politiky je poptávkově orientované, usilující o narovnávání tržních sil a regionálních rozdílů v ekonomické úrovni redistribucí veřejných finančních zdrojů, tj. prostřednictvím zásahů státu, zejména v usměrňování agregátní poptávky.
 - Cílem je zajištění rovnoměrnějšího rozdělení příjmů a stejné životní úrovně v regionech. Toho je dosaženo díky (nedobrovolné) solidaritě rozvinutých regionů.
 - Regionální politika se současně snaží aktivně realokovat výrobu a výrobní zdroje s cílem přerozdělit pracovní příležitosti mezi regiony.

TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K REGIONÁLNÍ POLITICE

NEOKLASICKÉ TEORIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

- Také v rámci regionální politiky uplatňované v rámci neoklasické teorie jde o vyrovnávání regionálních disparit efektivnějšími procesy při využívání zdrojů.
 - Regionální nerovnosti závisí na dostupnosti a mobilitě výrobních faktorů.
 - Pružnost cen a mezd zaručuje plné využití výrobních faktorů v regionu.
 - Kapitál jde za levnou pracovní silou a migrace pracovníků umožňuje zmírnit nebo odstranit nezaměstnanost v problémových regionech a zvýšit tak životní úroveň jednotlivců i celé společnosti.
 - Regionální politika orientovaná neoklasickým způsobem se snaží zvyšovat výnosnost investic v méně rozvinutých regionech programy podporující podnikatelskou aktivitu a migraci obyvatel.

TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K REGIONÁLNÍ POLITICE

TEORIE ENDOGENNÍHO RŮSTU

- Na neoklasické teorie navázaly teorie endogenního růstu, kdy se dlouhodobý ekonomický růst opírá o internalizaci vnějších faktorů, zejména lidského a znalostního kapitálu a technologií.
 - Akumulační proces rozvoje je položen na základech soukromých i společenských investic do fyzického i lidského kapitálu (dovednosti, zkušenosti, znalosti, invenční myšlení), technického a technologického pokroku.
 - Ekonomický rozvoj se odvíjí od aktivizace vnitřního disponibilního rozvojového potenciálu.
 - Regionální politika v kontextu principů teorií endogenního růstu uplatňuje programy zaměřené na rozšiřování a intenzifikaci vzdělávání a zvyšování kompetencí obyvatel, na zvýšení flexibility pracovních sil, podporu investic do inovací, vědy, vývoje a výzkumu či technologií, zakládání klastrů a technologických center či platforem apod.

-
-
- Děkuji za pozornost.